

မြတ်နိုးတွယ်တာခြင်း ၂ မျိုး ကေလာယန ၂ မျိုးနှင့် တူသည်။

မြတ်သော တရား ၄ မျိုး ၁။ မြတ်သော သီလ၊ ၂။ မြတ်သော သမာဓိ၊ ၃။ မြတ်သော ပညာ၊ ၄။ မြတ်သော ဝိမုတ္တိ၊ ၁။ (တစ်နည်း) အရဟတ္တဖိုလ်ရောက်ရာ၌ သုံးသပ်သော ရုပ် (မြတ်သော ရုပ်)၊ ၂။ အရဟတ္တဖိုလ်ရောက်ရာ၌ သုံးသပ်သော ဝေဒနာ(မြတ်သော ဝေဒနာ)၊ ၃။ အရဟတ္တဖိုလ်ရောက်ရာ၌ သုံးသပ်သော သညာ(မြတ်သော သညာ)၊ ၄။ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သော ဘဝ(မြတ်သော ဘဝ) ။ (အံ၊၁။၃၉၀-၃၉၁။) (အံ၊မြန်၊၁။၄၀၄။)

မြတ်သော ဘုံ ၃ ဘုံ ၁။ ဝေဟပ္ပါလ်ဗြဟ္မာဘုံ၊ ၂။ အကနိဋ္ဌာဗြဟ္မာဘုံ၊ ၃။ နေဝသညာနာသညာ ယတနဗြဟ္မာဘုံ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၅။)

မြတ်သော မဂ္ဂင် ၈ မျိုး ၁။ ကောင်းစွာ မြင်ခြင်း၊ ၂။ ကောင်းစွာ ကြံခြင်း၊ ၃။ ကောင်းသော စကားကို ပြောဆိုခြင်း၊ ၄။ ဒုစရိုက်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အစရှိသော ကောင်းသော အမှုကို ပြုလုပ်ခြင်း၊ ၅။ ကောင်းစွာ အသက်မွေးခြင်း၊ ၆။ ကောင်းစွာ အားထုတ်ခြင်း၊ ၇။ ကောင်းစွာ အောက်မေ့ဆင်ခြင်ခြင်း၊ ၈။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်ခြင်း။ (မ၊၂။၂၀၄။) (မ၊မြန်၊၂။၂၁၆။)

မြတ်သော လမ်းဟု ဆိုအပ်သော တရား ၁၀ ပါး ၁။ သူ့အသက် သတ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၂။ သူ့ဥစ္စာခိုးယူခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၃။ ကာမတို့၌ မှားယွင်းသော အကျင့်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၄။ မဟုတ်မမှန် ပြောမှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၅။ ကုန်းချောမှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၆။ ရန်၊ရင်း ကြမ်းတမ်းစွာ ပြောဆိုမှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၇။ ပြိန်ဖျင်းသော စကားပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၈။ သူတစ်ပါးဥစ္စာကို ရှေးရှုကြစည်မှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၉။ သတ္တဝါတို့အား ဖျက်ဆီးလိုမှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ၁၀။ မှန်သော အမြင်ရှိခြင်း။ (အံ၊၃။၄၈၂-၄၈၇။) (အံ၊မြန်၊၃။ ၄၇၂-၄၇၈။)

မြတ်သော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်းငှာ အခွင့်မဟုတ်သော အချိန် ၉ မျိုး ၁။ ငရဲဘုံသို့ ရောက်နေခြင်း၊ ၂။ တိရစ္ဆာန်ဘုံသို့ ရောက်နေခြင်း၊ ၃။ ပြိတ္တာဘုံသို့ ရောက်နေခြင်း၊ ၄။ အသူရကာယ်ဘုံသို့ ရောက်နေခြင်း၊ ၅။ အရူပဘုံနှင့် အသညသတ်ဘုံသို့ ရောက်နေခြင်း၊ ၆။ ပစ္စန္ဒရစ်ဇနပုဒ် လူရိုင်းတို့အတွင်း၌ ဖြစ်နေခြင်း၊ ၇။ မှားယွင်းဖောက်ပြန်သော အယူ ရှိခြင်း၊ ၈။ စိတ်ဖောက်ပြန်နေသူ၊ ဆွံ့အနေသူ ဖြစ်ခြင်း၊ ၉။ မြတ်စွာဘုရား မပွင့်သော ကာလ ဖြစ်ခြင်း။ (ဒီ၊၃။၂၁၉။) (ဒီ၊၃။၂၄၈။) (ဒီ၊မြန်၊၃။၂၄၂-၂၄၃။) (ဒီ၊မြန်၊၃။၂၇၁။)

မြတ်သော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်းငှာ အခွင့်မဟုတ်သော အချိန် ၈ မျိုး ထိုးထွင်း၍ သိနိုင်ခဲ့သော တရား ၈ ပါး၊ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဇာ တရား ၈ ပါး၊ ရုပ်ပြစ် ၈ ပါး၊ အက္ခဏ ၈ ပါးတို့နှင့် တူသည်။

မြတ်သော အကျင့်ကို ဆောက်တည်ကြောင်း ၂ ပါး ၁။ ရဟန်းဖြစ်ခြင်း၊ ၂။ အခြွေအရံကို စွန့်ခွာ၍ တောရပ်မှီခြင်း။ (မဟာနိ၊၁။၁၉။)

မြတ်သော အကျင့်ဖြင့် ပယ်ရမည့် မစ္ဆရိယ ၅ မျိုး ၁။ ကျောင်း၌ ဝန်တိုခြင်းကို ပယ်ရန် ကျင့်ရခြင်း၊ ၂။ ဒါယကာ၌ ဝန်တိုခြင်းကို ပယ်ရန် ကျင့်ရခြင်း၊ ၃။ လာဘ်၌ ဝန်တိုခြင်းကို ပယ်ရန် ကျင့်ရခြင်း၊ ၄။ ဂုဏ်အဆင်း၌ ဝန်တိုခြင်းကို ပယ်ရန် ကျင့်ရခြင်း၊ ၅။ တရား၌ ဝန်တိုခြင်းကို ပယ်ရန် ကျင့်ရခြင်း။ (အံ၊၂။၂၃၉။) (အံ၊မြန်၊၂။၃၀၆။)